

raffinált technikává fajul. Trükk lesz belőle. Úgy látszik, az írónak még nincs elég esztétikai judiciuma arra, hogy kigyomlássa írásából ezeket a mű-zöltségeket, mű-naivitásokat és mű-éretlenségeket. Még fiatal! Még érné kell, hogy valóban «éretlen» legyen.

A gyermekkori élmények e speciális-tájától pl. túlzás, mikor roppantul elámul azon, hogy diákkora óta Debrecenben új házak épültek. Hát még mikor azt halljuk: «Debrecenben látam legelőször, hogy az emberek az utcán nem köszönnek egymásnak.» A költő t. i. Szoboszlóról került Debrecenbe diáknak s így volt vagy 9—10 éves. «Fel is érdeklődtem (!) ahhoz a szoboszlai emberhez, akinek a kezét fogtam, aki magával hozott a vonaton:

— Apa, miért vannak annyian *haragba* Debrecenben? És nem akartam megérteni, mi ezen a nevetni való, mikor az ilyen csúnyaságon inkább búsulni kéne».

Nem akarta megérteni! Tudta a kópé, csak nem akarta Szép Ernő már mint gyerek is *gyerekebb* akart lenni társainál.

Látnivaló, hogy az író itt a naivitást annyira fokozza, hogy gyermekdedsége már-már az embryo-intelligencia felé orientálódik...

Általában sok a mesterkélttség, finctor, túlzás és póz Szép Ernő könyvében, s épp ezért megütöztünk rajta, hogy a legujabb «nemzeti koncentráció» folyóiratának kritikusa Szép Ernő könyvéről azt írja: «En azt mondom, hogy ezt a finom, szerény, kedves, szeretetteljű lelkendező kis könyvet minden okos (!) tanító és tanár elolvastathatná a gyerekekkel, amikor a Hortobágyról, az Alföldről, a pásztorkodásról, a délibábról stb. esik szó. (Nyugat, 1930. febr. 1.)

Szóval vigyük be a gyermeket «nyelv-újítót», az Alföld szakértőjét az iskolába! *Talán Arany János Toldija helyébe?...* Hartmann János.

Henry Bordeaux: Behavazott lábnyomok. (A Szent István-Társulat kiadványa.) Bordeaux, a francia lélekrajzi regény mesterének, Bourgetnak tanítványa, nem csoda tehát, ha a «magyar» kiadók nem igen vesznek róla tudomást. Szívükhöz közelebb állnak a kereszténységet gúnyoló s forradalmi szellemű franciák, kiknek műveit sietnek megismertetni a franciául nem tudó magyar közönséggel. Mit

nekik Bordeaux, aki «elfogult nacionalista?» Mit nekik a vaskalapos konzervatív, aki efféleket ír: «Úgy érzem, ha van valami, ami egyik regényemet a másikhoz fűzi, az a családi érzék... A művészet eltér a valóságtól, hamis és regényes útra téved, ha nem érdeklődik a családi tűzhely iránt». Milyen korlátolt felfogás, milyen elavult eszmék! Bordeaux sit anathema!

Ne csodáljuk tehát, hogy a *La Neige sur les pas* című, 1912-ben megjelent regényt csak most, tizennyolc év múlva kapjuk karácsonyi újdonságként.

Bordeaux annyira szentnek s annyira társadalmi fundamentumnak tartja a családi tűzhelyet, hogy rombadőlte után is újjáépítését hirdeti. Ennek a regényének is ez a problémája.

Egy kiváló és dúsgazdag építész megcsal a feleségre. Ballépését sok minden menti, de jóhírére büszke ura kiutasítja házából. Az asszonyt Svájcban turistaszerecsétlenség éri, kedvese meghal, őt súlyos állapotban vizik a szentbernáthegi kolostorba s az orvosok lemondanak életéről. Kérésére férje kis leányukkal együtt megjelenik betegágyánál s a szegény szenvedő nő láttára részvéből megbocsát neki. A beteg azonban meggyógyul s most kezdődik a házastársak szerelme újjáébredésének és teljes kibékülésének lassú folyamata, mely családi tűzhelyük megmentésével végződik.

Ez a finom és érdekfeszítő kettős lélekrajz a regény főszépsége, amely mellett még a hangulatos svájci környezetrajz is eltörpül.

A külföldön rég ismert műről, mely kiváló értéke a francia regényirodalomnak, fölösleges többet mondanunk.

Színnyei Ferenc.

A Szépművészeti Múzeum Évkönyvei, V. kötet, Budapest, 1929. A Szépművészeti Múzeum Évkönyveinek most megjelent ötödik kötete terjedelemben valamennyi eddiget túlszárnyalja. Mondanivalójának sokoldalúságával, képben való bőségével és kiállításának pazar pompájával rendkívüli szolgáltatokat tesz a magyar tudományos kultúra külföldi elismerésének nehéz munkájában. E sorok írója több ízben meggyőződhet arról, hogy a külföldi művészettörténeti intézetek és múzeumi kézikönyvtárak mily becsben tartják az előző köteteket s hogy a külföldi szakemberek, ha a magyar művészeti irodalomból esetleg egyebet nem is ösmernének, ezeket a

köteteket nagy figyelemmel kísérik s valódi nagyrabecsüléssel emlegetik. *Petrovics* Elek főigazgató, az évkönyvek szerkesztője maradandó monumentumot emel ezzel a sorozattal. A vezetése alatt álló intézet a mai sanyarú viszonyok között nem gyarapodhat abban a mértékben, ahogyan ő szeretné. De rejtett kincsei, évtizedek alatt felgyarapodott értékei, amelyek eddig egy-egy külföldről véletlenül idelátogató tudós szeszélye szerint váltak nemzetközileg ismertté, most komoly, rendszeres munka alapján rendre napvilágot látnak s méltó helyükre kerülnek a tudományos köztudatban. Magyar szem és magyar toll az, amely értéküket meghatározza s magyar könyv viszi szét ezeket a megállapításokat az ország határain túlra.

A kötet első tanulmányában *Hekler* Antal professzor ismerteti a múzeum nagyjelentőségű új szerzeményét, egy Kr. e. IV. századból való attikai síremléket. Az antik plasztikai gyűjtemény aránylag kisebb igényű objektumai között két hézagot pótol egyszerű ez az alakos dombormű: részben, mert síremlék, amely oly fontos szerepet játszik a klasszikus görög művészetben, részben, mert a IV. századi attikai művészet, ha nem is egyenletes erejű, de nagyszabású emléke. *Gombosi* György a múzeum egyik jelentős trecento-képéről értekezik, amelynek mesterét a kutatás eddig Orcagnában látta, eltekintve az élesszemű *Lederer* Sándor különvéleményétől, amely *Bernardo Daddi* nevezte meg alkotójául. *Gombosinak* néhány frapáns analógiával kétségtelenül sikerült bebizonyítania, hogy a képet *Nardo di Cione*, *Orcagna* testvére festette.

A régi magyar művészettel két tanulmány foglalkozik. *Divald* Kornél, a magyar gotikus emlékek kitűnő feltárója, a hajdani boldog Nagymagyarország legszebb építészeti klenódiumáról, a kassai dómról kialakult ismereteket foglalja össze. Várjuk művének folytatását a következő évkönyvben, annál is inkább, mert már itt közli a dóm eddig mostohán kezelt kapudomborműveit, bár a szövegben nem emlékezik meg róluk. A dóm belső berendezéséről szóló ismertetés annál kívánatosabb lenne, mert *Mihalik József* nagy monográfiájából csak az első, az építkezésre vonatkozó rész láthatott napvilágot. *Fleischer* Gyula, a barokkművészet magyarországi emlékeinek

Bécsben dolgozó kutatója az elszakított Nyugatmagyarországon levő fél-toronyi kastélyt ismerteti. A ritmikusan tagolt homlokzatú pompás főúri kastélyt *Johann Lucas Hildebrandt* építette a XVIII. század tizes-huszas éveiben. Gazdag belső díszítéséből kiválik a nagyterem freskója, amelyet a kutatás eddig *Szergl* művének tartott. *Fleischer* a bécsi Haus- Hof- und Staatsarchiv kamarai pénztárkönyveiből kimutatta, hogy ezt a szép illuzionista mennyezetképet az osztrák barokkfestészet vezető mestere, *Maulbertsch* festette 1765 körül. *Maulbertsch* életrajzának megírása magyar emberre vár, hiszen munkásságának javarésze Magyarországon készült, magyar templomokat díszít. Az eljövendő monografus hálás lehet *Fleischer* Gyulának, aki a mester oeuvre-jét egy kétségtelenül hiteles, évszámmal kapcsolható, teljesen ismeretlen művével gyarapította.

A múzeum anyagához kapcsolódó tanulmányok között meg kell emlékezni *Ybl* Ervinéről, amely a plasztikai gyűjtemény lapos reliefben ábrázolt *Madonna-mellképéről* és a két hozzátartozó anyalkáról állapítja meg, hogy azok *Lorenzo Pregno* velencei cinquecento-szobrász művei. Ez a megállapítás is megdönthetetlen írásos és tárgyi bizonyítékokon alapszik s eggyel kevesbíti a gyűjtemény biztosan nem attribuíálható műveinek számát. Az olasz művészettörténet doyenje, *Adolfo Venturi* a múzeum néhány itáliai képét kereszteli át. A női arcképet, amelyet *Marco Marzialenak*, a cremonai iskola művének s újabban (*Berenson*) *Antonello da Messinának* tulajdonítottak, *Venturi* *Lorenzo Lottonak* adja. Úgy véljük, a kép, bár kvalitásos, nem annyira karakterisztikus, hogy névvel lehetne egybekapcsolni. Az évszázkok allegóriáit ábrázoló képeket *Bonifazio de Pitatinak* tulajdonítja, mint előtte már *Ridolfi* tette. Több további meghatározása is a velencei iskola körében mozog. A legutolsót, amellyel a *Schiavone* neve alatt szerepelt kis tritent *Tizian* művének tulajdonítja, kétségbevonhatónak érezzük. *Balogh* *Jolán Sansovino* műhelyéből valónak tartja a múzeum *Remete Szent Antalt* ábrázoló alabastromszobrát.

A legnagyobb elismerés hangján kell megemlékezni *Hoffmann* *Edith* nagyméretű tanulmányáról, amely a múzeum rajzainak meghatározásához nyújt rendkívül becses analógiákat.

Az évkönyv olvasói bizonyára emlékeznek még az előző kötetben foglalt tanulmányára, amely az olasz rajzok nagy csoportját ismertette. Hoffmann Edith munkásságával egyedül áll Magyarországon. Éles szemmel, példátlanul sokoldalú műtörténeti tájékozottsággal végzi a múzeum rajzainak meghatározását, amellelt a miniatűr-festészet egyik legjobb szakértője. Más szakmabeli tíz-tizenöt felfedezésekkel teli cikket kanyaríthatna ki ebből a tanulmányból, amely a következő szerény címet viseli: A Szépművészeti Múzeum néhány németalföldi és német rajzáról.

A modern magyar művészet körébe vág Meller Simon cikke, amely Munkácsynak Krisztus Pilátus előtt című képéhez készült, mostanában előkerült vázlatrajzait ismerteti. Jólesik az erősen kritikai szellemű kiváló szaktekintély méltányló szavait olvasni arról a nagy magyar géniusról, akiről mindmáig csak Malonyainak és dilettánsnál dilettánsabb társainak üres lelken-dezése hangzottak el. *Felvinczi Takács* Zoltán a Hopp Ferencz-Múzeum kelet-ázsiai festményeit ismerteti becses tanulmányában, amellyel hézagpótló munkát végzett, lévén a keletázsiai művészet egyetlen hazai — ma már külföldön is jól ismert és méltányolt — szakértője.

Az évkönyv végül felsorakoztatja a múzeum újabb gyarapodását, amelyről az új szerzemények kiállítása kapcsán emlékezzünk meg. Itt csak azt a sajnálatos tényt említjük, hogy a múzeum, mely kevés dotációjából alig tud vásárolni, fájdalmasan nélkülözi a társadalom szélesebb rétegeinek adakozó készségét. Az adakozók névsora évről-évre alig változik, új név alig-alig bukkan fel benne. Pedig, aki közgyűjteménynek ad, kétszer ad: az állam vagyonát gyarapítja s embertársainak is a szép vigasztalását nyújtja ebben a borús világban.

Genthon István.

Dr. Borsos Endre: A magyar lakásügy a háború kezdetétől. (Két kötet. Kalocsa, Árpád R. T. könyvnyomdája.) E két hatalmas kötet, mely dr. Vass József népjóléti és munkaügyi miniszter előszavával jelent meg, átfogó s mégis a legapróbb részletekig ható pontossággal ad képet a lakásügy történetéről és jogszabályairól. Első benyomásunk a műről az, hogy kizárólag szakembereknek s a háború kitérése

óta eltelt idők történetírója számára készült, de csak futólagos lapozgatása is meggyőz róla, hogy a maga egészében minden olvasó számára igen érdekes, néha egy izgalmas regény hatásával vetek ő adatokat elevenít fel a közel-múltból. Felújulnak emlékezetünkben a háború kitérésével megjelenő moratóriumi rendeletek, az erdélyi meneküléssel kapcsolatos szenvedések, keserűségek és tragédiák sorozatai, a vagónlakók nséges, kegyetlen sorsa, a lakásrendeletekkel való kísérletezések napjai, szóval egy még alighogy elmúlt s mégis nagyon távolinak tetsző korszak nyomora és borzalmas eseményei. Borsos Endre dr. e fejezeteket történetírói alaposággal, az egykorú források szigorú számbavételével és megróstatásával írja meg. Utal a képviselőházi beszédekre, a hírlapok adataira, a szenvedők panaszaire, saját élményeire, tapasztalataira s a sok sz nes, az élet melegét lehelő adat lassanként egy hatalmas képpé: a legszörnyesebb évtized gyászos korképévé rajzolódik ki.

A mű első, történeti része, mely mozgalmas tartalmával különösen számot tarthat a nemszakember érdeklődésére is, a következő fejezetekben mutatja be a lakásügy történetét: *A hadüzenet és annak lakásügyi következményei.* (E fejezetben meglepetve értesül az olvasó, hogy lakásbőség is volt Budapesten 1915-ben!) *A lakásszükség a proletárdiktatúra kikiáltásig. A lakásügy a proletárdiktatúra alatt.* (Ekkor mondta ki egy népbiztosi parancs, hogy aki a lakásigénylők közt elégedetlenséget szít, halállal büntetettik. «Valóban — jegyzi meg a könyv írója — kényelmes és radikális módja az elégedetlenség megszüntetésének, hogy azt, aki panaszkodni mer, ne hogy másokat panaszsaival izgasson, kivégzik.») *A jogrend visszaállítása. A rendeletekkel való kísérletezés kora. A kibontakozás kora. A lakásrendeletek hatása a lakásügyre.* — A II. kötet a lakásügy történetéhez szorosan hozzátartozó jogszabályokat tartalmazza. «Ezek irányították a lakásügy fejlődését, ezekre vezethető vissza mindaz, ami e téren jól vagy rosszul történt», a munka teljességének e rendeletek tehát szükséges kiegészítői. A kötet magában foglalja az 1914 július 31-től 1929 április 19-ig kiadott összes lakásügyi rendeleteket.

A könyv jelentőségét hangsúlyozza, hogy maga a népjóléti miniszter írt hozzá előszót. Ez eszmékben gazdag írásból, mely tömören összefoglalja a